

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 8 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

== Izpitna pola 2 ==

Narodna zgodovina

Četrtek, 7. junij 2018 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Pred prihodom Rimljanov so na današnjem slovenskem ozemlju živela različna plemena.

S prihodom Keltov se je v naših krajih postopoma razvilo denarno gospodarstvo, uveljavil se je drugačen način bojevanja, izboljšali pa so tudi obrtno dejavnost, napredovala je zlasti obdelava kovin in lesa na stružnicah ter izdelava lončenine na vretenu. Kelti so bili namreč mojstri za obdelavo železa in ulivanje bron.

(Kelti na Celjskem. Katalog ob razstavi, str. 9. Pokrajinski muzej Celje. Celje, 1991)

- 1.1. Na podlagi zgornjega besedila navedite dve gospodarski spremembi, ki sta nastali po prihodu Keltov.

- 1.2. Katero keltsko gospodarsko dejavnost so izjemno cenili Rimljani?

(2 točki)

2. V 2. stoletju pr. Kr. so keltski Noriki v vzhodnih Alpah ustanovili državno tvorbo.

Celeia je bilo ime njihove naselbine ob Savinji, ki jo kot oppidum omenja že Plinij. Brez dvoma je bila ta naselbina gospodarsko in kulturno središče pokrajine, saj se v 1. st. pr. Kr. ponaša s kovnico denarja.

(Kelti na Celjskem. Katalog ob razstavi, str. 9. Pokrajinski muzej Celje. Celje, 1991)

Iz zgornjega besedila razberite vlogo Celja v Noriški državi.

(1 točka)

3. Rimsko osvajanje današnjega slovenskega ozemlja je bilo postopno, celotno ozemlje jim je uspelo osvojiti v dveh stoletjih. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

- 3.1. Navedite ime rimske kolonije, ki je bila izhodišče za osvajanje današnjega slovenskega ozemlja.

- 3.2. Pojasnite strateški razlog za širjenje rimske oblasti na današnje slovensko ozemlje.

(2 točki)

4. Kraški prehodi na poti do Apeninskega polotoka so omogočali lahek dostop do Tržaškega zaliva in Furlanske nižine. Pomagajte si s sliko 6 v barvni prilogi.

Tako so zgradili mogočen obrambni sistem z več linijami zapornih zidov, stolpov in utrd, ki je dvesto let varoval prostor v črti od Kvarnerskega zaliva čez Slovenijo do avstrijske Koroške.

(Vir: Brodnik, V., Babič, D. 2012: Zgodovina 1. Delovni zvezek za prvi letnik gimnazije, str. 89. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Kako se je imenoval ta obrambni sistem?
- 4.2. Navedite tri kraje, kjer so ohranjeni ostanki objektov tega obrambnega sistema.
- 4.3. Opišite razlog za vzpostavitev tega obrambnega sistema.

(3 točke)

5. Podrejena ljudstva so prevzemala rimsko materialno in duhovno kulturo. Začela se je romanizacija.

- 5.1. Navedite tri nosilce romanizacije.
- 5.2. Pojasnite, zakaj se je romanizacija najhitreje širila v mestih.

(2 točki)

6. Za lažji gospodarski nadzor ozemlja in razvoj uprave so Rimljani ustanavljali naselbine. Dve od njih sta bili municipij Celeia in kolonija Poetovio. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

Forum in svetišča niso raziskani, o bogati arhitekturi pričajo le marmorni spomeniki, od kamnov z napisi do kipov in arhitektonskih členov. Pač pa so izkopali dele velikih stavb z razkošno opremljenimi prostori, dve kopališči in tlakovane ulice, ki so jih obdajala stebrišča. Na terasi pod Miklavškim hribom je stalo eno od svetišč, ki se v literaturi pogosto pripisuje Herkulu.

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 209–210. Modrijan. Ljubljana, 1999)

Obkrožite črko pred izbrano naselbino in odgovorite na vprašanja.

A CELEIA B POETOVIO

- 6.1. V katero upravno enoto je spadala naselbina?
- 6.2. Pod katerim cesarjem je naselbina dobila status mesta?
- 6.3. Pojasnite, kakšne pravice so imeli meščani glede na status naselbine.
- 6.4. Iz vira razberite, katere arheološke najdbe pričajo o pomembnosti naselbine.

(4 točke)

7. Vse glavne rimske ceste v rimskem cesarstvu so bile načrtovane po enotnih merilih. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

Slika 1

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 259. Modrijan. Ljubljana, 1999)

- 7.1. Imenujte štiri rimske kraje ob glavni cesti, ki jih je prečkal popotnik med Akvilejo in Petoviono.
- 7.2. Kateri dejavnosti sta se zaradi dobrega cestnega omrežja lahko uspešno razvijali?
- 7.3. Kako je cestno omrežje omogočilo razvoj teh dejavnosti?

(3 točke)

8. Rimljani so pospeševali razvoj različnih gospodarskih dejavnosti.

- 8.1. Glede na sliko 7 v barvni prilogi navedite najbolj razširjeni obrtni dejavnosti v Petovioni.
- 8.2. Pojasnite, zakaj sta bili ti dve obrtni dejavnosti najbolj razviti.

(2 točki)

9. Slovenski muzeji hranijo številne ostanke, ki pričajo o mojstrstvu antičnih kamnosekov.

Slika 2

(Vir: <https://www.pokmuz-ce.si/stalne>. Pridobljeno: 5. 12. 2016.)

Kako se imenuje muzejska zbirka kamnitih spomenikov in napisov, prikazana na sliki 2?

(1 točka)

10. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi rešitvami, ki so povezane z duhovno podobo naših krajev v antični dobi.
- A Rimljani so v svoje verovanje vključevali tudi staroselska božanstva.
 - B V 2. stoletju se je iz Zahodne Evrope začel širiti mitraizem.
 - C Mitreji so bila svetišča, ki so jih poznale prve krščanske skupnosti.
 - D Po bitki ob reki Frigidus se je v rimski državi ponovno utrdil politeizem.
 - E Bitka ob reki Frigidus je pomenila pomembno zmago krščanstva nad poganstvom.
 - F Viktorin Ptujski je bil škof, mučenec in pomemben cerkveni pisec.

(3 točke)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

11. Naseljevanje Slovanov v vzhodne Alpe je potekalo od sredine 6. stoletja do prvih desetletij 9. stoletja. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.
 - 11.1. Katero ljudstvo je ustavilo prodor Slovanov na zahodu?
 - 11.2. Kako se je imenovala politična zveza Slovanov med Labo in Karavankami?
 - 11.3. Pojasnite, zakaj se je oblikovala ta zveza.

(3 točke)

12. Prodiranje Slovanov je temeljito spremenilo razmere v vzhodnoalpskem prostoru.

Vse to seveda ne pomeni, da novi priseljenci niso vsaj deloma prevzeli antične dediščine. /.../ Številna krajevna imena, povezana z imenom Vlah, /.../ pa tudi nekatera višinska utrjena naselja – /.../ kažejo na stik in sožitje staroselcev s Slovani.

(Vir: Štih, P., Simoniti, V., 2009: Na stičišču svetov. Slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja, str. 27–28. Modrijan. Ljubljana)

- 12.1. Navedite, kaj vse so Slovani prevzeli od staroselcev.

- 12.2. Katere so bile pogubne posledice slovanske poselitve za staroselce?

(2 točki)

13. Karantanska družba je bila urejena hierarhično. Na črte pred opisi slojev v levem stolpcu vpišite ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ vojni ujetnik, potomec premaganih staroselcev
_____ izbran med pripadniki vladarskega sloja
_____ načeluje skupnosti več vasi
_____ številne pravice in privilegiji, posebno sodstvo

A knez
B kosez
C župan
D patriarhalni suženj

(2 točki)

(3 točke)

16. Krščanstvo se je v Karantaniji širilo po misijonarski dejavnosti.

Bistvene metode te misijonarske metode so bile: 1. Odklanjala je pri širjenju vere kakršno koli nasilje, tudi pri državni oblasti /.../. 2. Ozirala se je na lepe poganske verske navade ter jim dajala krščansko vsebino; sv. Patricij je poganski pomladni kres preobrazil v velikonočni blagoslov ognja /.../. 3. Upoštevala je v izdatni meri ljudski jezik /.../.

(Vir: Slovenska zgodovina v sliki in besedi, str. 25. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2003)

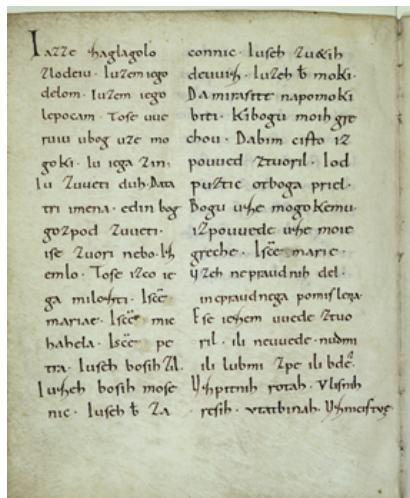
16.1. Katera metoda pokristjanjevanja je opisana v zgornjem besedilu?

16.2. Kaj svojega so lahko obdržali Slovani po tej metodi pokristjanjevanja?

16.3. Pojasnite, zakaj so se Karantanci kljub opisani metodi upirali uvajanju krščanstva.

(3 točke)

17. V zvezi s pokristjanjevanjem so nastali tudi prvi ohranjeni zapisi v slovenskem jeziku.

Slika 5: Prvi zapisi v slovenskem jeziku

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 142. DZS. Ljubljana)

17.1. Kako imenujemo prve ohranjene zapise v slovenskem jeziku, prikazane na sliki 5?

17.2. Za kakšne namene so nastali ti zapisi?

(2 točki)

18. V času vključevanja ozemlja alpskih Slovanov v Sveto rimsko cesarstvo so se vzpostavila prva velika zemljiška gospodstva.

Obkrožite črki pred pravilnima rešitvama.

- A Prvi prejemniki velikih zemljiških gospodstev so bile škofije.
- B Po vzpostavitvi zemljiških gospodstev se je gospodarski razvoj upočasn timeril.
- C Visoki fevdalci organizirajo upravo na svojih posestvih s pomočjo ministerialov.
- D Posvetni zemljiški gospodje so bili pretežno slovanskega izvora.

(2 točki)

19. Današnje slovensko ozemlje so imele v lasti mnoge plemiške družine. Po izumrtju nekaterih se je za njihovo dediščino vnel boj.

Otokarjev vzor je bila mogočna država, segajoča od Krkonošev do Jadranskega morja, pa mu je ni bilo usojeno ustvariti. Kar se ni posrečilo ponosnemu in neprevidnemu češkemu kralju, to je izvršil trezni in modri Rudolf Habsburški.

(Vir: Gruden, J., 1992: Zgodovina slovenskega naroda, str. 212. Mohorjeva družba. Celje)

- 19.1. Katere politične razmere so Otokarju II. Premislu omogočile razširitev posesti?

- 19.2. Pojasnite posledice boja med Otokarjem II. in Rudolfom Habsburškim za zgodovinske dežele na Slovenskem.

(2 točki)

20. Celjski grofje so bili ena najvplivnejših rodbin svojega časa.

/.../ presvetli knez cesar Sigismund /.../ je oba Celjana povzdignil v poknežena grofa. Odslej naj bi se imenovala omenjena dva Celjana ter njuni dediči in potomci plemeniti, pokneženi grofje in knezi rimskega cesarstva /.../ Postavljati in imeti smejo v vseh /.../ popolna in prava okrajna sodišča./.../ Enako smejo izdajati tudi lastne novce /.../

(Vir: Klaić, N., 1982: Zadnji knezi Celjski v deželah Sv. krone, str. 63. Kulturna skupnost občine: Zgodovinsko društvo. Celje)

- 20.1. Utemeljite pomen njihovih rodbinskih povezav s tujimi dinastijami.

- 20.2. Kaj so Celjski pridobili z dednim naslovom nemških državnih knezov?

(2 točki)

M 1 8 1 5 1 1 1 2 1 3

21. Prebivalstvo na današnjem slovenskem ozemlju je živelo večinoma na podeželju, z nastankom mest pa je nastajalo tudi meščanstvo.

Tudi morajo plemeniti in neplemeniti, oboji revni in bogati, ki imajo v Kostanjevici hišo in dvor in hočejo to uživati – če je potreba – mesto popravljati, z obhodom stražiti in z mestom služiti.

(Vir: Gestrin, F., Melik, V., 1985: Zgodovinska čitanka 6, str. 59. DZS. Ljubljana)

Dolenja vas pri Podbrezju ima 8 hub. Urban Ratajc daje od ene hube 98 soldov pravnega denarja, 9 mer pšenice, 5 mer rži, 25 mer ovsa /.../, dalje malo služnost 6 kokoši in 25 jajc. (Iz radovljiškega urbarja iz leta 1498)

(Vir: Gestrin, F., Melik, V., 1985: Zgodovinska čitanka 6, str. 41. DZS. Ljubljana)

Meščani in fevdalci so tako ob napadih lahko ostali za mestnimi obzidji in v utrjenih trgih ter gradovih, ki so jih zgradili in utrdili podložniki, običajno v obliki neizmerjene tlake. /.../ Mesta so morala skrbeti za svojo obrambo sama in postaviti določeno število pešcev, sorazmerno s svojo velikostjo. Najširšo vojaško organizacijo pa so predstavljali podložniki.

(Vir: Dokumenti slovenstva, str. 116–118. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1994)

Obkrožite črko pred izbranim slojem.

A MEŠČANI

B KMEČKO PREBIVALSTVO

S pomočjo zgornjih besedil in slike 9 v barvni prilogi v obliki krajšega razmišljanja opišite življenje meščana ali kmeta – podložnika. Pri zapisu upoštevajte naslednje elemente: kakšen je bil pravni položaj pripadnikov tega sloja; kako sta statut ali urbar opredeljevala dolžnosti sloja; s katerimi gospodarskimi dejavnostmi se preživljajo pripadniki tega sloja; opišite vlogo sloja pri obrambi v času turških vpadov; kateri je bil prevladujoči jezik tega sloja na Primorskem in kateri na Štajerskem.

(5 točk)

22. Srednjeveška mesta na Slovenskem so se med seboj razlikovala po času in vzroku nastanka.

Pred mesta v levem stolpcu napišite ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Celje	A	nastanek v visokem srednjem veku
_____ Kočevje	B	nastanek, povezan s turškimi vpadi
_____ Višnja Gora		
_____ Škofja Loka		

(2 točki)

23. Pomembno vlogo v življenju slovenskih zgodovinskih dežel so imeli tudi samostani. Paolo Santonino je ob obisku samostana v Žičah zapisal:

Potlej nas je po skrivnih stopnicah peljal v knjižnico in v še eno zakristijo, pozidano nad obokom cerkve in spodnje zakristije. V knjižnici vidiš nad dva tisoč knjig iz vseh ved večinoma na pergamentu, tudi prav starih in s trsom pisanih, ne tiskanih, kakor je danes v navadi.

(Vir: Santonino, P., 1991: Popotni dnevniki 1485–1487, str. 78. Mohorjeva družba. Celovec)

- 23.1. Na katerem materialu je nastajala večina rokopisov v samostanih?

- 23.2. Pojasnite kulturni pomen srednjeveških samostanov na Slovenskem.

(2 točki)

24. V srednjem veku so na Slovenskem delovali različni samostani.

24.1. Glede na sliko 10 v barvni prilogi navedite imena krajev, v katerih je deloval kartuzijanski red.

24.2. Opišite posebnost kartuzijanskega reda.

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 811, 820, 847, 1273, 1414, 1436.

- _____ Celjski grofje povzdignjeni v državne kneze
- _____ zadušen upor Ljudevita Posavskega
- _____ Rudolf I. Habsburški postane nemški vladar
- _____ ustoličen zadnji karantanski knez Ernest Železni
- _____ Pribina postane mejni grof Spodnje Panonije
- _____ določitev meje med salzburško nadškofijo in oglejskim patriarhatom

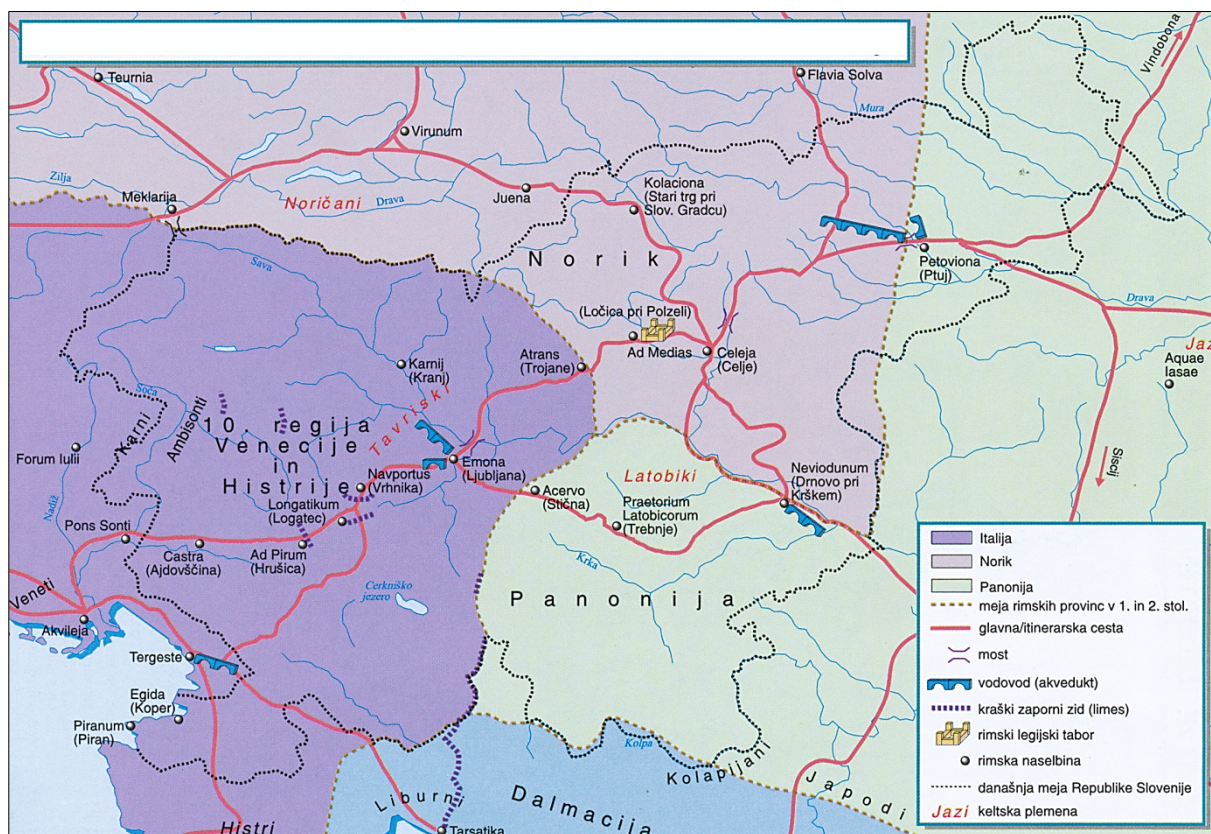
(3 točke)

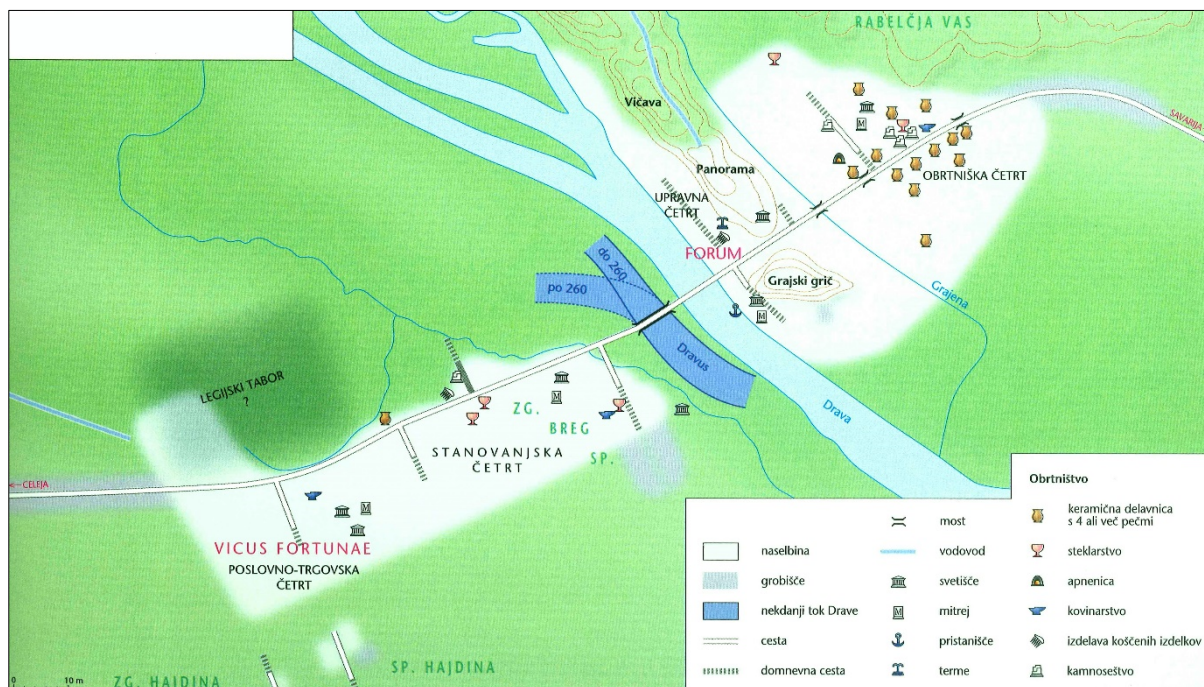
M 1 8 1 5 1 1 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 6: Slovensko ozemlje pod Rimljani od 1. do 3. stoletja

(Vir: Zgodovinski atlas za osnovno šolo, str. 10. DZS. Ljubljana, 1999)

Slika 7: Petoviona v 2. in 3. stoletju

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 33. Nova revija. Ljubljana, 2011)

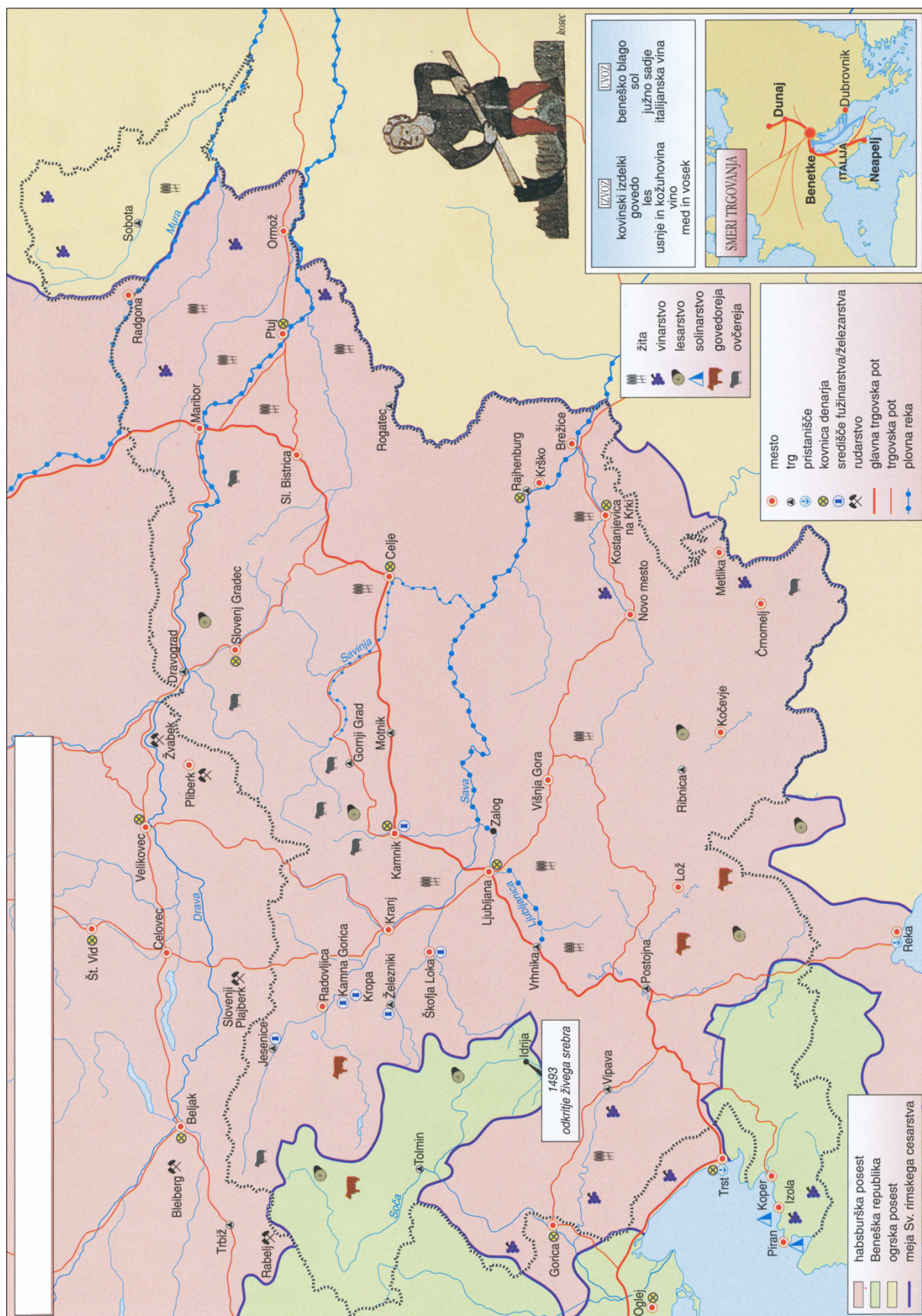

M 1 8 1 5 1 1 1 2 1 8

Slika 8: Alpski Slovani v 7. in 8. stoletju

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 50. Nova revija. Ljubljana, 2011)

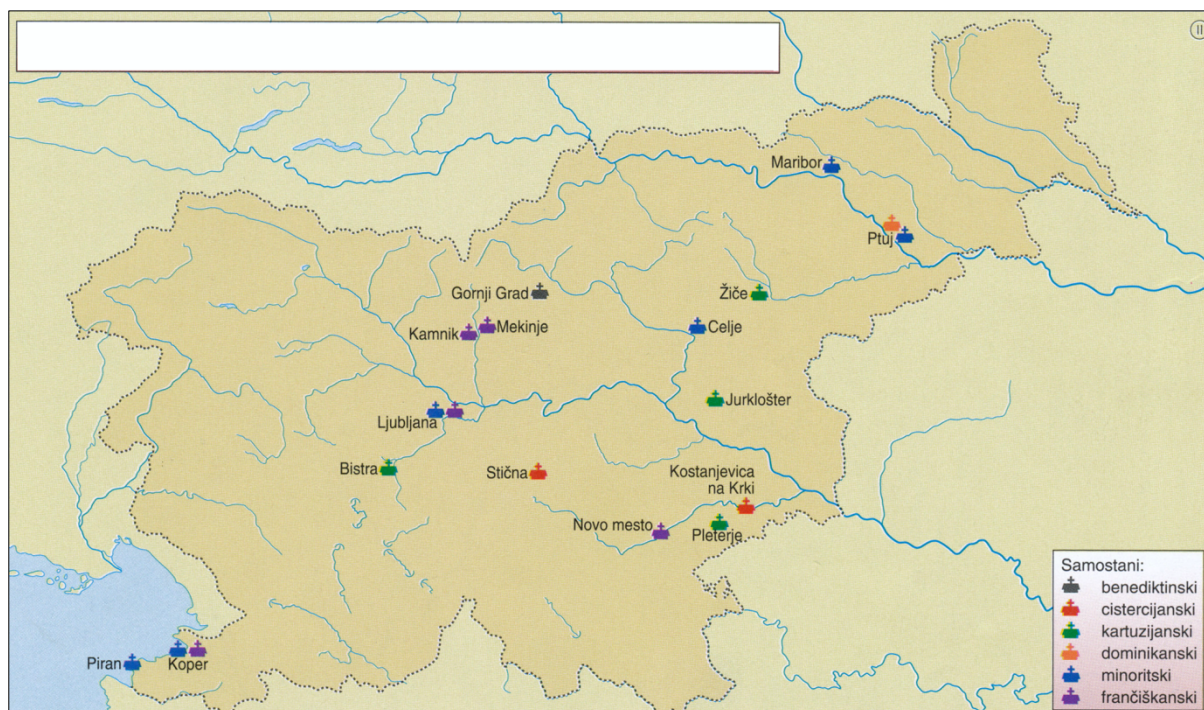

Slika 9: Gospodarstvo in trgovina na Slovenskem v poznem srednjem veku

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 32. Modrijan. Ljubljana, 1999)

M 1 8 1 5 1 1 1 2 2 0

Slika 10: Samostani in samostanska kultura na Slovenskem v srednjem veku

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 31. Modrijan. Ljubljana, 2007)